

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНІ ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Бондаренко А.А.,

заступник директора з виховної роботи,
вчитель української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії, вчитель методист
опорного закладу освіти «Овруцька гімназія
імені Андрія Малишка»
Овруцької міської ради Житомирської області

У статті розглянуто дистанційне навчання як сучасну освітню технологію та готовність до неї всіх сторін освітнього процесу. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови застосування даної форми навчання, зокрема подачі домашніх завдань на уроках української мови та літератури.

Стаття присвячена актуальності розробки форм, методів і прийомів щодо домашніх завдань з української мови та літератури під час дистанційного навчання.

Висвітлено певні аспекти психологічної підготовки до роботи педагогів, здобувачів освіти та їхніх батьків.

Проаналізовано основні варіанти зацікавленості у виконанні домашніх завдань школярами. Класифіковано найважливіші аспекти подачі, організації та перевірки домашніх завдань.

У даній статті висновано розв'язання головної проблеми щодо виконання домашніх завдань дітьми через принцип «робота на результат».

З весни 2020 року Україна переживає нелегкі часи для всіх соціальних інститутів, не є винятком і освіта. На вчителів-предметників лягла одна з найважливіших проблем – організація якісного викладання предметів в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Від результативності роботи вчителів-філологів залежать результати ЗНО випускників та показники якості всіх інших здобувачів освіти з української мови та української літератури.

Як же дітей налаштувати на роботу? Як їм допомогти самоорганізуватися та зацікавити їх виконувати домашні завдання? Тільки чіткістю поставлених завдань та усвідомленням дітей «роботи на результат». А для цього вчителю потрібно знайти особливий підхід до кожного школяра, на що спрямовані технології особистісно зорієнтованого навчання.

Особистісний підхід доцільно розглядати як важливий психолого-педагогічний принцип, як методологічний інструментарій, основу якого становить сукупність вихідних концептуальних уявлень, цільових установок, методико-діагностичних та психолого-технічних засобів, які забезпечують більш глибоке розуміння, пізнання особистості дитини і на цій основі – її розвиток в умовах існуючої освітньої системи [10, с. 25].

Особистісно орієнтований підхід поєднує виховання та освіту в єдиний процес допомоги, підтримки, соціально-педагогічного захисту, розвитку дитини, підготовки її до життєтворчості тощо. Можна виділити такі головні завдання:

- розвинути індивідуальні пізнавальні здібності кожної дитини;
- максимально виявити, ініціювати, використати, «окультурити» індивідуальний досвід дитини;
- допомогти особистості пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватись, а не формувати попередньо задані якості;
- сформувати в особистості культуру життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати своє повсякдення життя, правильно визначити лінії життя [9, с. 15].

Тобто у центрі уваги – дитина, з її природними, фізіологічними та психологічними особливостями. Кожна дитина має право бути першою, хоча б у чомусь, прагнути до свого «акме».

Сучасність вимагає навчити учнів самостійно та творчо розв'язувати проблеми, шукати нову інформацію й робити висновки, а не подавати дітям готові знання [7].

У силу ситуації, яка складається під час обмежувально-карантинних заходів, зокрема дистанційного навчання, зазначені чинники стоять на першому місці.

До проблеми організації дистанційної освіти зверталися такі дослідники та науковці, як: В. Биков, Д. Богоявленська, А. Іванніков, М. Карпенко, Є. Рибалко, В. Панов, М. Шевандрін тощо.

На противагу багатьом дисонансам, які виникають у наш час, дистанційне навчання – це досить демократична й зручна система. Дистанційне навчання є доволі масовим, у міру доступним, відкритим, інтерактивним, комфортним, оперативним, але за умови правильної організації викладання та культури, доцільності використання ІКТ (В. Биков).

Одна з найбільших проблем – це психологічне налаштування на таке навчання як учителів, так і здобувачів освіти та їхніх батьків, яке базується саме на взаємопідтримці та взаєморозумінні.

Існує чимало способів організації дистанційного навчання української мови та літератури.

Дистанційне навчання може проводитись у двох формах: онлайн і офлайн. Уроки онлайн – це обмін інформацією в режимі прямої трансляції. Але головна умова – це забезпечення технічними засобами з обох сторін [5].

Форми навчання у такому випадку використовують традиційні, але дещо модифіковані. При цьому між учителем та учнівською аудиторією існує безпосередній зв'язок: трансляції, демонстрування презентацій, колективний перегляд відео, обмін документами Microsoft Office тощо.

Варто пам'ятати про індивідуальний підхід до кожного учня. Тому завдання мають бути диференційовані (комусь достатньо виконати тести, а хтось може написати творче завдання). Можна з самого початку визначитись з критеріями оцінювання та формами домашніх завдань.

Обов'язково має бути контроль з боку батьків під час дистанційного навчання. Адже дитині доведеться значно більше часу проводити перед монітором, багато працювати з інтернет-ресурсами, тому необхідно відслідковувати, щоб були перерви та цільове призначення використання гаджетів.

Учителі української мови та літератури перш за все повинні наперед чітко продумати формат домашніх завдань, їхні спрямованість та наповнюваність (навіть для самого себе), враховуючи особливості своїх класів та груп.

По-перше, потрібно скласти тематичне планування на цей період, де врахувати, які теми можуть бути винесені на самостійне вивчення, й рекомендувати учням їх опрацювати, а які теми потребують роз'яснення вчителя. По-друге, не забувати про існування шкільного підручника з української мови та української літератури. Завдання для роботи з підручником має бути обов'язковим для всіх учнів, оскільки підручники є загальнодоступними. Складні для самостійного опрацювання теми не варто пропонувати учням. Список завдань має містити чітко зазначені параграфи, сторінки та перелік вправ чи інших видів роботи. При цьому вчителі-предметники (зокрема вчителі української мови та літератури) повинні погодити з адміністрацією школи зміст та обсяг завдань для учнів, аби уникнути перенавантаження [5].

Варто педагогам обрати одну найефективнішу та найдоступнішу платформу для роботи з учнями.

Якщо відповідної платформи немає, або далеко не всі учні мають доступ до якісного сигналу мережі «Інтернет», можна скористатися іншими соціальними мережами: вайбер, інстаграм, телеграм-канал тощо. Учитель у групу викладає завдання, оговорює терміни виконання, критерії оцінювання, учні своєю чергою надсилають учителеві виконані завдання на особистий номер (без загального доступу). Не забуваймо про правила спілкування в групі, які радимо створювати разом з учнями, оскільки це буде стимулювати їх до неухильного дотримання цих правил [5].

«Герой сучасної дистанційної освіти» – Viber, роботу якого не потрібно ігнорувати, адже у деяких випадках для певного контингенту дітей – це один із найпоширеніших способів зв'язку.

Інший варіант подачі матеріалів домашніх завдань з української мови та літератури через розсилку електронною поштою:

1) Розсилка своїх матеріалів (посилання на статті, PDF-документи, завдання на Classtime, онлайн-презентації Google Slides, YouTube відео) учням через Ваш електронний щоденник/Google Drive/Microsoft Teams/групу учнів у месенджері; написати публікацію на іншому ресурсі.

2) Завдання Classtime можуть бути використані для самостійного тренування з посиланням «Попередній перегляд» [1].

Розглянемо основні аспекти підготовки та подачі домашніх завдань з української мови та літератури, поділивши їх на декілька груп: домашні завдання за рівнем складності, за коефіцієнтом творчої роботи здобувачів освіти, за кількісною охопленістю, за самостійністю опрацювання.

1. Завдання за рівнем складності (полегшений, середній, підвищений):

- загально для всього класу: завдання з пропозицією системи додаткових вправ у зростаючій мірі труднощів;
- індивідуальні диференційовані завдання;
- групові диференційовані завдання з урахування різної підготовки учнів;
- рівноцінні варіативні завдання з додатком до кожного варіанту системи додаткових завдань зростаючої складності;
- вправи з зазначенням мінімальної і максимальної кількості завдань для обов'язкового викладання;
- диференційовані завдання з різним ступенем допомоги.

Наприклад, якщо III рівень – переказ тексту, відтворення вивчених понять, виконання завдань за поданим учителем алгоритмом, то I, II рівні – підготовка додаткових завдань за темою. Тоді як відповідні матеріали можуть готувати школярі усіх трьох рівнів, зазначивши об'єм та зміст майбутнього матеріалу.

При цьому обов'язково іде підготовчий етап з вивчення методичної та психолого-педагогічної літератури самим учителем.

Усі завдання бажано записувати у відеоформаті для того, щоб учень перед тим, як обрати свій напрям роботи, конкретно своє завдання, міг чітко його прослухати кілька разів і зрозуміти (адже при дистанційній формі навчання донести матеріал до кожного учня окремо набагато складніше).

2. Диференціація навчальних завдань за рівнем творчості. Виявлення у здобувачів освіти продуктивної та репродуктивної творчості.

Продуктивні творчі завдання – ті, у результаті яких виходить власний «лінгвістичний продукт»: написання твору, замітки чи статті, оформлення різного роду мовознавчих чи літературних хештегів, створення реклами, білборда, інсценізація уривка твору (реквізити для інсценізації вдома можна дуже легко знайти), створення власних завдань за темами (тести, кросворди, електронні лепбуки тощо), створення таблиць, асоціацій тощо.

Репродуктивні завдання – такі завдання для учнів, які передбачають роботу над готовим «лінгвістичним продуктом»: класифікація героїв; створення асоціативних моделей поведінки об'єктів або героїв; алгоритмічний ланцюг з передбаченням подій; завдання з відсутніми або зайвими компонентами

текстів/творів; відтворення опрацьованого матеріалу за допомогою найраціональніших способів: переказ, списування, виписування, підкреслення з авторським оформленням.

3. Диференціація домашніх завдань за ступенем самостійності виконання та участі у роботі вчителя:

- самостійне опрацювання матеріалу;
- вихід на Zoom-конференції;
- вивчення матеріалу із онлайн-уроків.

Виконання завдань або тільки самостійно, або разом з учителем, або під його контролем: за зразком, за алгоритмом, за допомогою довідкових та ілюстративних матеріалів.

Обов'язково всі завдання різних напрямів і різних рівнів мають бути такими, які відомі учням із шкільних завдань. Домашні завдання диференціюються для того, щоб кожен здобувач освіти не відчував себе пригніченим перед однокласниками, зокрема тоді, коли перевірка домашнього завдання проходить у онлайн-форматі.

Диференціація домашніх завдань в умовах дистанційного навчання й існує для того, щоб кожна дитина будь-якої вікової групи відчувала себе комфортно, прагнула до «акме» у міру своїх психологічних, фізіологічних можливостей та уподобань.

Зміст домашніх завдань має бути чітко прописаним, адже в умовах дистанційного або змішаного навчання одним із найсуттєвіших мінусів є відсутність зорового контакту між учителем та учнем, де не видно, хто все зрозумів, а хто – ні, що може негативно відобразитися на психіці окремих учнів (ураховуючи їхній тип темпераменту), а також створити дискомфорт батькам, що часто призводить до конфліктних ситуацій.

Усе зазначене має бути під чітким керівництвом учителя-предметника, це стосується і фронтальних, і диференційованих, і індивідуальних завдань. Чітко прописується: тема, завдання, мета, обсяг, спосіб виконання, розставити пріоритети, зазначити критерії оцінювання.

Учитель зобов'язаний повідомити терміни здачі домашніх завдань, акцентуючи увагу на академічній доброчесності як здобувачів освіти, так і батьків. Дуже важливим аспектом для виконання дітьми домашніх завдань є часте проговорювання з ними підготовки свого робочого місця.

Роботи учнів учитель оцінює всі: фронтально, вибірково, взаємоконтроль, самоконтроль (за допомогою ключа). Результати дітям повідомляються в особистому порядку.

Виконання домашніх завдань вимагає засвоєння матеріалу у межах освітнього стандарту (не перевантажуючи учнів, щоб не утворювати стресової ситуації організму).

У змісті домашніх завдань з української мови та літератури має передбачатися врахування всіх десяти ключових компетентностей для життєво підготовленої конкурентоспроможної особистості.

Для підготовки домашніх завдань з української мови та літератури (як для учнів, так і вчителів) варті уваги наступні сайти:

1. Сайт Олександра Авраменка – доцента Київського університету імені Бориса Грінченка.

URL: <http://xn--80aafnzkijm.xn--j1amh/>; <http://ippo.kubg.edu.ua/ekspres-uroky>.

2. Сайт «Мова – ДНК нації». Лепетун, або Як вивчити українську мову за допомогою смартфона. URL: <https://ukr-mova.in.ua>.

3. «Лайфхаки з української мови», або Українська мова для дорослих і школярів. URL: <https://edera.gitbook.io/laihaki-z-ukra-ns-ko-movi/>.

4. Курс лекцій від WiseCow.

URL: <https://wisecow.com.ua/literatura/ukrayinska-literatura-v-imenax/>.

5. Онлайн-курс у формі корисних порад (лайфхаків). URL: https://courses.edera.com/courses/coursev1:Osvitoria_and_EdEra+lifhacks201+lifhacks201/about [5].

Методика дистанційного навчання української мови та літератури – це нова форма й інший рівень взаємодії педагога й здобувача освіти, який передбачає виконання завдань, прослуховування, тестування, слухання, читання текстів, і головне – зворотний зв'язок з учителем у процесі навчання, що залежить від організації роботи вчителя-предметника.

Академічна свобода вчителя дозволяє йому обрати форми й методи реалізації дистанційного навчання: онлайн-консультації, вебквести, інтерактивні вправи, уроки через Skype тощо.

Під час організації дистанційного навчання з української мови та літератури доцільно працювати через онлайн-платформи, використовувати методики «Переверненого класу» чи іншого типу змішаного навчання. Методика навчання за принципом «Перевернений клас», або змішане навчання, передбачає самостійне прочитання здобувачами освіти теоретичного матеріалу, практичні завдання закріплюються під час групових робіт в онлайн-режимі, а домашні завдання – це результат опрацьованого. Цю методику використовують також при традиційному (класному) навчанні, вона буде ефективною й під час карантину, якщо роботи учнів перевіряти дистанційно.

Отже, ефективність домашніх завдань залежить від їхніх мобільності, гнучкості та варіативності:

- тренування в будь-якому темпі завдяки функції «Попередній перегляд»;

- повноцінне проведення сесій з результатами та зворотним зв'язком для кожного учня;

- варто бути доступним для комунікації з кожним учнем;

- більш функціональний матеріал: завдання з відеоматеріалами, зображеннями, посиланнями на статті;

- варто формулювати питання таким чином, щоб менше фокусуватись на перевірці фактів, а розвивати мислення та здатність знаходити зв'язки та формулювати висновки, особливо корисне питання типу «Робота з текстом» (декілька типів складності) [1].

Від правильної організації роботи вчителя-словесника під час дистанційного навчання залежить, чи будуть діти виконувати домашні завдання з предметів, чи ні. Головне – правильно створити алгоритм подачі завдань та стимулювати школярів до роботи, враховуючи їхні можливості та уподобання.

Список використаних джерел та літератури

1. Дистанційне навчання: практичні поради.
URL: <https://www.classtime.com>.
2. Забезпечення формування громадянської компетентності у сучасному змісті шкільної освіти (Підсумковий документ робочої групи з розробки планів і програм проекту «Громадянська освіта – Україна». *Історія в школах України*. 2006. № 8. С. 5.
3. Компетентнісний підхід у сучасній українській освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 59.
4. «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності». 2012.
5. Методичні рекомендації щодо організації навчальної діяльності учнів з вивчення української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти за допомогою дистанційних технологій. URL: <http://osvita.sarny-rda.gov.ua/>.
6. Основи акмеології: підручник / В. М. Гладкова, С. Д. Пожарський; М-во освіти і науки України. Львів : Новий Світ-2000, 2011. 320 с.
7. Особистісно зорієнтоване навчання: технологія особистісно орієнтованого навчання. URL : <https://ivanushunso roku.webnode.com.ua>.
8. Положення про дистанційне навчання : наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 р. за № 703\23235.
9. Савченко О. Особистісно орієнтоване спілкування. *Навчання і виховання учнів 3 класу*. Київ : Поч. школа, 2004. С. 12–18.
10. Чернега Н. Особистісно зорієнтована система навчання: сучасні підходи. *Рідна школа*. 2000. № 9. С. 25–26.